

Kõrgem Kunstikool Pallas
Tekstiiliosakond

Kodutunde meeleline tõlgendus läbi piltvaipade
Lõputöö

Renate Eensalu
Juhendaja: professor Aet Ollisaar

Tartu
2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. Taustauuring.....	5
1.1 Meeled ja maailma tajumine	5
1.2 Kodutunne	6
1.3 Isiklikud kogemused kodutunde kontseptsiooniga	7
1.4 Kodutunde käsitlemine Eesti kaasaegses tekstiilikunstis.....	11
2. Meeled.....	14
2.1 Kodutunne lõhnades.....	14
2.1.1. Haistmismeel	15
2.2 Valguse joonistused	16
2.2.1 Nägemismeel	16
2.3 Tuttavad kõlad.....	17
2.3.1 Kuulmismeel.....	18
2.4 Kodu puudutustes.....	19
2.4.1 Kompimismeel.....	20
2.5 Maitsed, mis ei unune	21
2.5.1 Maitsmismeel.....	21
3. Protsess	23
3.1 Haistmistaju edasi andmine piltvaiba kaudu.....	25
3.2 Nägemismeele tõlgendamine piltvaibaks.....	27
3.3 Kuulmistaju väljendumine piltvaibas.....	29
3.4 Puudutustaju kujutamine materjali kaudu.....	31
3.5 Maitsmistaju edasi andmine materjalis	34
4. Analüüs	38
KOKKUVÕTE.....	39
SUMMARY	41
KASUTATUD KIRJANDUS.....	44
LISAD	45
Lisa 1. Raamid	45
Lisa 2. Kardinamuster	46
Lisa 3. Karamelliseeritud suhkur	47
Lisa 4. Kodutunde kaasas kandmine.....	48
Lisa 5. Maketid	49
Lisa 6. Väljapanek.....	50

SISSEJUHATUS

Keskendun oma töös kodutunde kui meelelise kogemuse uurimisele ja selle tõlkimisele tekstiilikunsti. Lähtudes oma isiklikest kogemustest uurin, kuidas viie põhimeele – haistmise, nägemise, kuulmise, puudutuse ja maitsmise – kaudu kujuneb kodutunne.

Kodutunne on inimeste jaoks üks olulisemaid emotsionaalseid kogemusi, mis mõjutab enesetunnet, identiteeti ja kuuluvustunnet. Kodutunne ei ole pelgalt füüsiline ruum, vaid ka emotsionaalne kogemus, mis kujuneb läbi erinevate mälestuste, harjumuste ja keskkondade.

Minu kogemused on andnud mulle tõuke seda teemat põhjalikumalt uurida ja ka minu lähenemine kodutunde uurimisele on tihedalt seotud isikliku kogemusega. Olen elu jooksul elanud mitmes erinevas kohas, nii Eestis kui ka välismaal, ja see pidev liikumine on teinud kodutunde tähenduse minu jaoks eriti oluliseks. Mõnes neist kohtadest tekkis kodutunne kiiresti, teistes aga ei kujunenudki välja. See on tõstatanud küsimuse, mis kodutunnet loob ning kas ja kuidas saab seda teadlikult esile kutsuda.

Olen tajunud, kui olulist rolli mängivad kodutunde kujunemisel erinevad meeled. Kuidas teatud lõhn, heli, valgus või tuttav materjal võib hetkega tekitada sügava äratundmise või vastupidi – võõrastuse. Just nende kogemuste kaudu olen õppinud, et kodutunne ei teki iseenesest, vaid vajab aega, kohalolu ning ka sensoorseid seoseid. Samuti olen tähele pannud, et kodutunne ei sõltu tihti ainult füüsilisest ruumist, vaid ka inimestest, kes seal viibivad, ning emotsioonidest, mida see koht tekitab.

Lähenen oma uurimusele viie põhimeele kaudu ning uurin nende seost kodutunde kujunemisel enda näitel. Oma lõputöö raames viin läbi erinevaid katseid, et selgitada välja, millised lõhnad, helid, värvid, tekstuurid on seotud minu isikliku kodutundega. Võtan eesmärgiks leida viise, kuidas muuta nähtamatud ja sageli alateadlikult tajutavad kogemused füüsiliselt käegakatsutavaks. Samuti püstitan sellega seondult uurimisküsimuse, kas kodutunne on eraldiseisev või pigem siiski ühiselt toimivate meeletajude terviklik tulemus.

See ei ole mitte ainult uurimus, vaid ka teekond, mille raames püüan mõista, mis loob kodutunde erinevates keskkondades. Lõputöös on ka oluline roll jutustustel, mis räägivad erinevate meelte kaudu kodutunde tajumise kogemusest ja mälestuste seosest läbi erinevate meelte, et mõista ja ka avada uurimuse lähtepunkte.

Töö koosneb neljast suuremast peatükist: taustauuring, meeled, protsess ja analüüs. Meeltele pühendatud alapeatükkide ülesehitused koosnevad lühiesseedest, mis põhinevad minu enda kogemustel kodutundega vastavalt igale meelele. Seejärel avan laiemalt iga põhimeele sisu ja nende seoseid kodutundega. Protsessi peatükis käsitlen põhjalikult teekonda lõputöö jooksul peetud kodutunde päevikust lõppteosteni. Analüüsi peatükk peegeldab ja analüüsib tervet lõputöö protsessi jooksul läbi käidud rada.

Lõpptulemusena valmib piltvaipade kooslus, milles iga osa tõlgendab ühte viiest meeletajust ja selle seost kodutundega elementide, tekstuuride ja materjalide kaudu. Visuaalse keele ja väljenduse abil otsin viise, kuidas talletada ja taasluua neid sensoorsed elemente, mis on olnud minu enda kodutunde lahutamatu osa.

1. Taustauuring

Taustauuringu peatükis annan ülevaate lõputöö aluseks olevatest ideedest ehk meeltest ja kodutundest. Avan mõtet, kuidas inimene tajub maailma oma meelte kaudu ja samas uurin, kuidas see tajumine aitab kujundada meie kodutunnet. Puudutan ka kodutunde tähenduse ja olulisuse muutumist ajas mõtestades lahti enda isiklikke kogemusi. Samuti käsitlen kolme Eesti kunstniku loomingut, et näidata, kuidas on varasemalt kodu või kodutunnet läbi kunsti visualiseeritud ja tõlgendatud.

1.1 Meeled ja maailma tajumine

Meel ehk teatud aistingute vastuvõtmise ja eristamise võime (EKI, 2023).

Inimene kogeb maailma läbi meelte. Meeled on inimese peamised vahendid ümbritseva keskkonna tajumiseks; meelte kaudu kujuneb arusaam ruumist, turvalisusest ja kuuluvusest. Traditsiooniliselt räägitakse viiest põhimeelest – nägemine, kompimine, kuulmine, haistmine ja maitsmine. Kõik need on inimese igapäevase kogemuse ja ellujäämise seisukohast olulised, kuid lisaks nendele on kaasaegne neuroteadus ning psühholoogia uurinud ka tasakaalu-, liikumis- ja kehatunnetust, mis samuti mängivad rolli keskkonna tajumisel (Spence, 2020). Tajud ei toimi selles situatsioonis tavaliselt eraldiseisvatena, vaid põimuvad pidevalt igapäevastes kogemustes, luues tervikut, mida inimene sageli ei teadvusta eraldi aistingutena, vaid kogeb tervikliku tundmusena – näiteks kui tuntakse end *kodus*. Kodutunne tekib enamasti mitme meele koostoimel, kus lõhnad, helid, valgus ja tekstuurid loovad üheskoos turvalise ja tuttava keskkonna.

Eriti tugev seos on haistmismeele ja mälestuste vahel. Uuringud on näidanud, et lõhnad suudavad aktiveerida autobiograafilisi mälestusi kiiremini ja intensiivsemalt, kui visuaalsed või auditiivsed stiimulid (Herz, 2005). Nägemismeele puhul tasub panna tähele, et silma põhi on aju struktuuriga, mis tähendab, et info töötlemine algab juba tajavas elundis endas (Lukki, 2023).

Lisaks on leitud, et ka meie igapäevane arhitektuuriline keskkond peaks pöörama rohkem tähelepanu haistmismeelele ja kompimismeelele, mitte ainult visuaalsetele elementidele.

Juhani Pallasmaa rõhutab, et arhitektuur peaks kaasama kõiki meeli, et luua tõeliselt kaasahaarav ja tähenduslik ruumikogemus (Pallasmaa, 2005).

Igast põhimeelest ja nende seostest kodutundega räägin lähemalt allolevates peatükkides.

1.2 Kodutunne

Kodutunne ehk kodus viibimise tunne, koduselt hubane tunne (EKI, 2024).

Kodu ehk kellegi püsiv elupaik (EKI, 2025).

Kodu on füüsiline paik ning samal ajal ka tähenduslik ruum, kus inimene kogeb turvalisust, kuuluvust ja äratundmist. Kodu mõistmine on eelduseks kodutunde mõistmisele, sest kodutunne kandub tihti kaasa ka koduna tuntavatest ruumidest väljapoole. Lähtudes Eesti Keele Instituudi seletusest terminile “kodu” leian, et püsivus ei tähenda paigalseisu, vaid pigem sügavamat järjepidevust, mille külge saab inimene end emotsionaalselt siduda, isegi liikumises olles.

Kodutunne on mitmetahuline ja sügavalt isiklik kogemus, mis ühendab endas nii füüsilise ruumi, emotsionaalsed sidemed kui ka mälestused. See ei piirdu pelgalt arhitektuuriliste või sisustuslike elementidega, vaid hõlmab ka sensoorseid kogemusi, nagu tuttavad lõhnad, valguse mäng aknal, helid ja materjalide puudutused.

Eesti kultuurikontekstis on kodutunne tihedalt seotud turvatunde, kuuluvuse ja identiteediga. Eesti elanike turvatunne oma kodukandis on viimastel aastatel paranenud, kuid siiski varieerub sõltuvalt soost, vanusest ja ka keelelisest taustast. See viitab sellele, et kodutunne on seotud ka sotsiaalsete ja kultuuriliste teguritega (Nahkur, 2023).

Kodutunne võib tekkida ka ajutistes oludes, kui teatud tingimused on täidetud. See näitab, et kodutunne ei ole seotud ainult kindla kohaga, vaid võib olla kaasaskantav ja sõltuda isiklikest kogemustest ning mälestustest (Annus, 2016). Psühhoanalüütilises kontekstis on kodu sageli seotud turvalisuse ja emotsionaalse tasakaaluga. Kodu, kui "pesa", sümboliseerib turvalist kohta, kus inimene saab olla tema ise, vaba välisest survest. See emotsionaalne side koduga mõjutab meie üldist heaolu ja vaimset tervist (Sütt, 2020).

Kunstilises väljenduses võib kodutunne avalduda läbi erinevate meelte ja sensoorsete kogemuste. Näiteks võib tuttav lõhn või valguse mäng aknal tuua esile mälestusi ja tundeid, mis on seotud koduga. Sellised kogemused võivad olla tugevalt isiklikud ja subjektiivsed, kuid samas universaalsed oma olemuselt.

Kokkuvõttes on kodutunne kompleksne ja mitmetahuline nähtus, mis mõjutab sügavalt nii üksikisiku identiteeti kui ka laiemat kultuurilist konteksti. See ühendab endas nii füüsilise ruumi, emotsionaalsed sidemed ja mälestused, luues erilise ja isikliku tunde, mis on samal ajal universaalselt mõistetav.

1.3 Isiklikud kogemused kodutunde kontseptsiooniga

Minu isiklik rännak kodutunde mõtestamise juurde on kulgenud läbi paljude erinevate elukohtade. Olen elanud nii Eestis kui ka välismaal, mõnes paigas vaid lühikest aega, teises jällegi aastaid. Igas kohas on olnud oma atmosfäär, mälestused ja tunded – mõnes tekkis kodutunne hetkega, mõnes kulus selleks aega, ja mõnes ei kujunenudki see kunagi välja. Just need kogemused on kujundanud mu arusaama kodust, kui millestki sügavalt emotsionaalsest ja meelelisest. Allpool olen kaardistanud kõik oma senised kodud, püüdes välja tuua, millised tunded, mälestused ja märksõnad on iga paigaga kaasas käinud:

- Läänemere tänava kodu, Tallinn – minu beebiea kodu. Ehkki otsesed mälestused on napid, mäletan, et seal oli lähedal palju sugulasi ja kogukonnatunnet. Seal oli turvaline ning meenutan seda hea algusena.
- Meegomägi, Võru – minu maakodu. Kuigi see pole olnud päriselt minu elukohaks, mängib see suurt rolli kodutunde tähenduse mõistmisel. Seal on vaikus, loodus ja aeglane elu, mis loovad tugeva rahu ja koduse tunde. Maakodus tekitavad kodutunnet sealsed tuttavad lõhnad, mis aasta-aastalt on muutumatud, asjade paiknemise ja rutiini tuttavlikkus, lähedaste inimeste soe kohalolu ning maitset, mis puudutavad meeli juba lapsepõlvest saadik.
- Mahtra tänava kodu, Tallinn – koolieelikuna elatud aeg. Seal on eredalt meeles palju värve, liikumist, käimisi ja tegemisi. See oli soe ja elav kodu, kuigi

mälestused on killustatud. Ometi on sellest kodust mingi lapsemeelne soojus meelde jäänud.

- Gildi tänava kodu, Tallinn – kodu, mille me ise perega koduks ehitasime ja mille loomisprotsessis sain esimest korda nii isiklikult osaleda. Mul oli esimest korda oma tuba: valisin seinte värvid ise, koos emaga tegime narivoodi alla peidukoha, meisterdasime pärlitest kardinad ning maalisin seinale oma kaisuloomade järgi tiigri ja ahvi. See oli päikseline kodu täis mälestusi: ise koolis käimine, meie kass, venna sünd, palju erinevaid tähtpäevi ja traditsioonide alustamisi. Aga ka keerulisemad kogemused nagu tulekahju, vargad. Sellegipoolest tundus see kodu alati omana ja meenutan seda kui ühte tähendusrikast paika. Sealne interjäär, puitpõrandad ja värvide rohkus panid suure tõenäosusega aluse sellele, mis minu jaoks päriselt kodune tundub.
- Valdeku kodu, Tallinn – minu jaoks kõige tähenduslikum kodu. Selle maja ehitasime samuti perega ise koduks ja iga ruumi taga on kellegi käsi, valik ja soov luua midagi kestvat. See on koht, kus tunnen end päriselt kodus – mitte ainult füüsilise ülesehituse, vaid ka emotsionaalse kohalolu pärast. See kodu on ajas muutunud ja kasvanud, samal ajal kui meie seal sees elasime. Kodutunne on siin sügavalt juurdunud. Just see kodu on minu lõputöö lähtepunktiks oma omaduste poolest.
- Mehhiko kodu – gümnaasiumi ajal vahetusaasta jooksul loodud teine kodu teisel pool maailma. Selle teekonna jooksul mõistsin, kuidas kodu ei pea olema ainult oma pere ehitatud maja, vaid ka võõras ja harjumuspärasest väga erinev koht, mis sind vastu võtab ja mille sees sa tasapisi juured ajad. Kodutunne seal tuli ajapikku, koos iseseisvumise ja eneseavastusega. Nimetan tervet seda riiki enda koduks, sest siinkohal on emotsionaalne ühendus mitte ainult ühe konkreetse koduga, vaid millegi suuremaga. Väga erinev kontseptsioon ja kogemus, kuid ometi niivõrd tähtis.
- Hispaania kodu – seal elasin poole aasta jagu pärast gümnaasiumi lõpetamist. Vastupidiselt Mehhikole ei tekkinud seal elades minus kunagi kodutunnet. Saabudes polnud mul veel kindlat elukohta ja esimesed nädalad olid täis ebakindlust. Lõpuks leitud korter osutus lärmakaks ja ajutiseks, naabritelt kostuvad helid ja tänavamüra ei lasknud lõõgastuda. Need omadused ei loonud minu silmis

head alust ei kodule ega kodutunde. Suurlinna elu ei sobinud mulle – tajusin, kui oluline on rahu kodutunde tekkeks.

- Austria kodu – veetsin seal semestri oma ülikooliõpingute ajal. Elasin jagatud korteris, esmakordselt ka ühiselamus. Panin väga palju rõhku piasjadele, et kodutunnet luua. Taipasin, et isegi ajutises ruumis tekib vajadus hubasuse järele ja tuleb olla leidlik viisides, kuidas mõistlikult seda endale tekitada. Kodutunne tekkis teatud hetkedel vaid viivuks ning õppisin hindama selle märkamist.
- Turu tänava kodu, Tartu – minu esimene iseseisvalt üüritud korter ülikooliõpingute ajal. See oli pikaajsem peatumiskoht ning sain süsteemselt luua kodutunnet: teha väikest remonti, vahetada välja valgustid ja tekstiilid, riputada üles endale olulised meened, istutada taimi, et luua ise see õige kodutunne. Mõistsin, kui palju minu jaoks loeb valgus, materjal, ja see, kuidas ruum on kujundatud.
- Vallikraavi tänava kodu, Tartu – jagatud elamine, mis ei kujunenud lõpuni mulle päriselt koduks. Toimus mingi sisemine kaugenemine ja läbi selle ka taipamine, et kodutunne on sügavalt emotsionaalne kogemus ning minu jaoks äärmiselt olulise tähendusega. Kui seda ei ole, on kogu olemine kuidagi hajali.
- Lootuse tänava kodu, Tartu – kodu, mille puhul tundsin juba uksest sisenedes äratundmist, et siin on kodune: hubasus, värvid, põrandad, valgus. Puitpõrand, tuttav lõhn, põnevad detailid ja soe tunne. Siin mõistsin, et vahel luuakse kodutunnet ise, aga vahel on see justkui juba olemas ja ootamas, et keegi selle ära tunneks.

Navigeerun eelnevate kodude vahel alati nende tänavanimetuste kaudu ja tihti saavad kodud jutu sees justkui inimese nime väärilise koha – “Vallikraavi ajad”, “Valdeku aiatööd”, “Lootuse köök”, “poeskäigust Turust”.

Kodutunde teadlik mõtestamine sai minu jaoks alguse alles siis, kui kolisin Tartusse. Varem olin seda tunnet küll alateadlikult otsinud ja loonud, kuid ei osanud seda selgelt sõnastada ega teadvustada. Just Tartu kodudes sain aru, kui suur roll on kodutundel minu heaolus – see on sügavam sisemine seisund, mis seostub rahu, kohalolu ja kuuluvusega. Kuigi kolimine on olnud minu elu loomulik osa ja uude elukohta suundumine ei tundu mulle hirmutav, olen hakanud üha enam mõistma, et kodu ei pea olema paigal, vaid see ongi muutuv ja mitmekihiline. Mõnes mõttes suudan ma kodutunnet ehk endaga kaasa

võtta, sest kõik varasemad kogemused jäävad minuga. Need kujundavad mu arusaama kodust ja annavad mulle oskuse märgata ja väärtustada hetki ja kohti, kus see tunne tekib.

Kodu, see ei ole koda,
millel aken, uks.
Ilma kodutundeta
me jääme kodutuks.

Mis on kodu, kus on kodu,
kus on kodukoht,
mis on kodu, kus on kodu,
kus on kodukoht?

Kodu lõhn on eriline,
kodu värv ja maik.
Kodu on nii imeline
tavaline paik.

Refr. Mis on kodu, kus on kodu ...

Kodus mõni väike asi
korraga on suur.
Kodu oleme me ise:
väikene ja suur.

Kodu see on rohkem veel
kui sõna selgeks teeb.
Kodu see on headus,
mis meid paremateks teeb.
(Viiding, Ehala, "Kodulaul")

1.4 Kodutunde käsitlemine Eesti kaasaegses tekstiilikunstis

Kodutunne ja selle erinevad tajulised kihistumised on olnud aastate jooksul mitmete Eesti tekstiilikunstnike jaoks tähenduslikuks lähtepunktiks. Kodu kui tunde- ja mäluaik pakub kunstnikele võimaluse uurida turvalisuse, kuuluvuse ja nostalgia teemasid, mis kõnetavad vaatajat isiklikul tasandil.

Olen välja toonud järgnevad kunstnikud – Anu Raud, Aet Ollisaar ja Eva Mustonen – kuna nad on tunnustatud ning mõjukad nimed Eesti kaasaegses tekstiilikunstis, kelle loomingus mängib kodu ja kodutunne tihti olulist rolli. Nende käsitusviisid on küll erinevad, kuid igaks neist avab kodutunnet isiklikult ja tundlikult – olgu see läbi kultuuripärandi, materjalikatsetuste või argipoeetika. Lisaks on minul tekstiiliõpingute jooksul olnud võimalik nendega mingil määral kokku puutuda – kas juhendamise, näituste või uurimistöö kaudu –, mis on loonud isiklikuma vaate nende loomingusse ja seeläbi ka huvi nende käsitusviiside vastu.

Anu Raud on üks omanäolisemaid ja mitmekülgsemaid loojaid eesti kunstis. Ta on lisaks tekstiilikunstnikule ka kirjanik, õppejõud, vanavarakoguja, muuseumiarendaja, rahvakunstipärandi hoidja-tutvustaja ja ka talupidaja. Anu loomingu võtmesõnadeks on meie rahvakunst, loodus, kodu (Eesti Kultuuriseltside Ühendus, 2020). Tema vaipadel on kodu kujutatud läbi erinevate sümbolite nagu aknad, uksed, majad ja ahjud, mis rõhutavad kodutunnet ning vajadust selle järele (Sirp, 2013). Näiteks vaiba “Rehi” (vt Foto 1) kohta on Anu Raud rääkinud, et tema lemmikujund Eesti elus on ilus, pikk rehielamu. “Elumaja pikk kui terve igavik. See on meie rehi. Seal on naised ja mehed, lapsed ja pudulohuseid, koldesooja, suguseltsi ja koduseid. Seal on rõõmu ja muret, karmust ja õrnust. Halle argiseid asju ning pidu ja pillerkaari. Seal on allikavett, õnnelinde ja leivajahu. Mis küll kõik meie katuse alla ei mahu. Ka looja õnnistus ja hingerahu.” (ERM, 2023)

Foto 1. Anu Raua teos “Rehi” (Tallinna Kunstihoone)

Tekstiilikunstnik Aet Ollisaare loomingus on kodu temaatika olnud väga otseselt esil. Tema töödes põimuvad isiklik kogemus ja materjalikultuur ning tema vaibad on sageli improvisatsioonilised, vabalt langevate niitidega maalitud värvipinnad, mis moodustavad koos leidmaterjalidega ootamatuid kooslusi (Eesti Kunstnike Liit, 2021).

Näitusel “Ootan sind koju” said kokku klassikalised täisvärvilised kootud vaibad ning teosed – näiteks teos “Kuldaeg” (vt Foto 2), kus kunstnik improviseeris lisaks tekstiilile ka muude materjalide ja objektidega, mis talle olulised on. Kodu teema kumab teostest läbi mitmel erineval moel – teostes on kasutatud otseselt kunstnikuga seotud objekte, näiteks lapsepõlvkodu katusedetaile ja ajalooga leidobjekte (ERR, 2022).

Foto 2. Aet Ollisaare teos “Kuldaeg” (Are Tralla)

Eva Mustonen on kunstnik, keda huvitab kunstiteose materiaalsus ning lugude jutustamine tekstide ja visuaalsete kujundite kaudu. Kombineerides tekstiilikunsti tehnikaid ja igapäevaseid esemeid, domineerivad Mustoneni loomingus isiklikku laadi lood. Mustoneni teosed paistavad silma käeliselt läbi töötatud ja tunnetatud materjalide ning argielus tarvitavate esemete kombinatsiooniga (KKEK, 2019). Näiteks “Sisse, sisse – uks on lahti!” ühisnäitusel, mille üheks autoriks oli Eva Mustonen, oli käsitletud ka kodu teemasid. Kodule, kodususele ja perele viitasid näitusel Mustoneni mööblit ja kodutarbeid kasutav väljapanek, ühe näitena nende hulgast teos “Samba!” (vt Foto 3). Installatsioon kõnetas seda halli ala, mis jääb ideaali või normi ja reaalse elu vahele, väljendudes kodustes käsitöövõtetes, isetegemises ning koduga seonduvates objektides (KUMU, 2019).

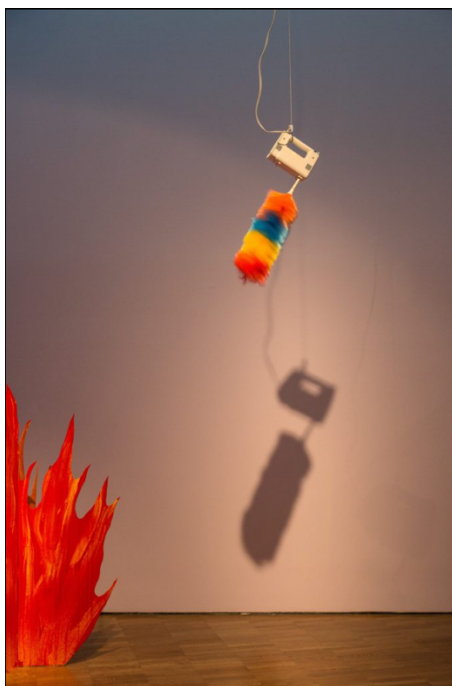

Foto 3. Eva Mustoneni teos “Samba!” (Eesti Kunstimuuseum)

Kuigi nende autorite käsitlused ja lähenemised on erinevad, seob neid kõiki soov kujutada kodutunnet. Kodutunne võib tekstiilikunsti olla tähenduslikuks lähtekohaks, sest see ühendab isikliku kogemuse kollektiivse mälu, argisuse ja intiimsusega. Ehkki kodu mõiste võib muutuda ajas ja ruumis, seostub see paljudele siiski turvalisuse, tuttavlikkuse ja identiteediga – ning just neid väärtuseid tõlgendatakse tekstiilikunsti sageli.

2. Meeled

Järgnevalt avan rohkem iga viie põhimeele sisu ning nende seoseid kodutundega enda vaatepunktist. Iga meel on käsitletud eraldi peatükina ning avan teema lühiesseega isiklikest seostest. Kõiki meeli saadab emotsioon ning samas ka teadmine, kui palju erinevaid mõjutajaid igal meelel võib kodutunde loomisel olla – kellaaeg, aastaaeg, ilmaolud, ümbritsevad inimesed, jne.

2.1 Kodutunne lõhnades

Kodus olles avan igal pühapäeva hommikul silmad veel enne, kui teadlikuks saan. Magamistoa ukse alt tulev aroom on nii paks ja magus, et võiks peaaegu hammustada. Tean, et mind ootavad mitte ainult pannkoogid ise, vaid ka kodu turvaline rütm.

Kui jõuan maale, avan ukse ja sisse astudes pole kahtlustki – vanaema on küpsetanud õunakooki. See on tema viis külalislahkust väljendada ja ilma ütlemata öelda “ma ootasin sind”. Soe kaneel ja küpsenud õunte magusus täidavad pisikese köögi, peidavad end kardinade vahele ja poevad riietesse.

Suvel kummardun piparmündipõõsa kohale ja hõõrun lehti sõrmede vahel. See värske, karge ja kergelt magus lõhn paneb pea korra kirkamalt mõtlema. Soovin iga kord piparmünditeed juues salamisi, et teetassis oleksid oma aiast pärit värsked piparmündid.

Ja siis on muidugi kohv. Mitte lihtsalt joogi pärast, vaid selle hetke ja rituaali pärast. Kohvi lõhn üksi suudab päeva käima lükata – see kergelt mõrkjas, röstitud noot, mis tungib ninna samaaegselt, kui käsi tassi ümber sulgub. See lõhn on ootamine, see on aeglane ärkamine, see on teadmine, et kohe algab päev. Kohv on midagi, mis sosistab “kodu” ka siis, kui olen laia ilma peal ja kodust päriselt väga kaugel.

Kui üks meel on piiratud, kerkib teine esile teravamalt, nagu tahaks tühimiku täita. Kui silmad on suletud, muutuvad lõhnad selgemaks, tungivad otse mälestustesse, joonistavad pilte ilma värvide ja piirjoonteta. Aga kui hoopis nina on kinni, tundub maailm kohe tuhmim – toit kaotab maitse, õhk muutub tühjaks, kodu ei lõhna enam kodu moodi.

Haistmismeel on nagu nähtamatu niit, mis seob meid hetkede ja paikadega, ja sellest ilma jäädes on tunne, nagu oleks midagi olulist käest libisenud.

2.1.1. Haistmismeel

Kodu lõhnad muutuvad ajas – nii päeva jooksul kui ka aastaegade vaheldudes. Kevadel võib tuba hakata lõhnama kergelt niiske mulla ja õuest sissetuleva värsket õhu järele. Suvel on õhk toas sageli täidetud seguga päevase päikese käes soojenenud mööbli lõhnast, lahti jäetud akendest tuleva briisiga ja väljas kuivanud pesu puhtast aroomiga. Sügisel domineerivad kodus soojad noodid, näiteks küpsetiste või hooajaliste toitude lõhnad. Talvel võivad lõhnad olla seevastu ühtlasemad ja rahulikumad, näiteks küünlade vaha, villaste rõivaste ja puitpõranda ajaga süvenev soojus, mis moodustavad koduselt turvalise atmosfääri.

Kodus on igal ruumil oma eripära. Köök on tavaliselt kõige elavam ja muutlikum, sest seal segunevad toiduvalmistamise lõhnad päeva rütmi järgi. Öeldakse, et köök on kodu süda. Magamistuba lõhnab sageli vaikselt, näiteks tekstiili, une ja isikliku ruumi intiimsuse järele. Sageli võiks kõikide koduste ruumide kohta koostada eraldiseisvad lõhnakaardid.

Haistmismeel töötab enamjaolt alateadlikult. Sageli ei mõelda selle peale enne, kui mingi lõhn ühtäkki midagi meenutab. Tuttav lõhn võib hetkega luua sideme mineviku ja oleviku vahel, äratada ununenud mälestuse või tugevdada kuuluvustunnet – näiteks viia mõttes tagasi lapsepõlve või tuua silme ette konkreetne hetk konkreetses ruumis. Kodulõhn võib saada omamoodi ajamärgiks, mida inimene kannab endas, ilma et ta seda teadvustaks. Tihti tuntakse teise inimese kodulõhna rohkem, kui enda oma.

Lõhnad ei loo mitte ainult õhkkonda, vaid ka emotsionaalset sidet ruumiga. Need annavad kodule iseloomu, pehmenavad piire uue ja tuttava vahel ning aitavad kodutundel tekkida isegi ajutises elamises.

2.2 Valguse joonistused

On teatud kellaajad päevas, kus kodu näeb alati natuke rohkem välja nagu kodu. Ma pole kunagi teadlikult otsinud taga kodu või hetke, kus valgus looks varje, aga just need mustrid on muutunud oluliseks. Need on nagu visuaalsed märguanded, mis ütlevad mulle, et siin on midagi päriselt minu. Ma märkan neid kõige enam just siis, kui kõik muu on uue või vööra hõnguga – kui asjad on veel lahti pakkimata või kui linnatänavad ei ole veel tuttavad. Kui aga näen, et juhuslik leht või aknaraam maalib oma varje seinale täpselt samamoodi nagu kodus, hakkab midagi vaikselt paika nihkuma.

On asju, mis lihtsalt peavad olema seal, kus nad on. Kodus mu silm teab, kuhu vaadata. Millises karbis on täpselt see foto, mida ma otsin. Kummas sahlipõhjas on mõõdulint ja kus asuvad mu lemmikud käpikud. Kui nad liiguksid mujale, tekiks tunne, et ruum ei hingagi enam õigesti.

On liikumisi, mida nähes loob kodu end läbi turvatunde. Kuidas kardin liigub tuule käes või kuidas keegi pereliikmetest alati teatud viisil toast väljub. Või kuidas susside varjud liiguvad üle põranda ja kuidas peeglist tekivad seinale päikeselaigud.

Kummalisel kombel suudab ka vööras koht vahel heita täpselt selle õige varju ja siis polegi vaja rohkemat, et tunda korra kodutunnet. Mitte terve päeva jagu ega isegi tunni, vaid päriselt väikese hetke. Just niikauaks, kuni valgus nihkub ja hetk kaob. Mõnikord piisabki ainult varjust, mis langeb õigesti. Seda ei saa planeerida ega ajastada, aga kui see juhtub, siis on selge: ma võin siia rahus jääda. Vähemalt mõneks ajaks.

2.2.1 Nägemismeel

Nägemismeel on kodutunde loomisel üks esmastest tajudest – see, mis vormib esmamulje ning mille kaudu me märkame tuttavaid elemente, mis teevad ühest ruumist kodu. Kui kuulmine ja haistmine võivad kodutunde esile kutsuda ka siis, kui silmad on suletud, siis nägemine nõuab alati teadlikku kohalolu ehk pilku, mis otsib ja leiab tuttavaid nurki, värve ja kujundeid.

Valgus on minu jaoks kodutunde keskne element. Eriti oluline on see, kuidas päikesevalgus liigub ja muutub päeva jooksul, joonistades tuttavaid mustreid seinale. Need mustrid on ajas muutuvad, kuid alati äratuntavad, ja isegi teises keskkonnas viibides võivad need äratada koduse tunde. Sama rolli mängib ka läbi värvilise klaasi kumav valgus, mis pehmendab ruumi ja lisab sellele kihilisust ning sügavust.

Kui loomulikku valgust ei ole, tekib kodutunne teistsugustel alustel, näiteks pehme ja hajutatud valguse kaudu. Õdusus on see, mis eristab minu hinnangul kodu muust ruumist ja õdusus tekib justnimelt valguse kaudu. Laelambid, mis kiirgavad tugevat ja teravat valgust, ei loo minu jaoks hubast keskkonda, samas kui soojad ja hajutatud valgusallikad loovad turvatunde ja pehmuse.

Pimedus piirab nägemismeelt oluliselt ja see võib tekitada ebamugavust või isegi kerget ärevust. See, et tuttavad vormid ja jooned kaovad, muudab ruumi võõramaks. Kodutunne on seotud nähtavate vormide ja nende äratundmisega ja kui need kaovad, jääb üle vaid lootus, et teised meeled suudavad tühimiku täita.

2.3 Tuttavad kõlad

Kodu on heli, mis ei üllata, vaid voolab ajaga kaasa, sulandub seinte vahele ja argipäeva rütmi. Kevadel algavad hommikud linnulauluga tuues sõnumi, et maailm ärkab. See laul on kerge ja täis lubadusi. Suveks on see juba midagi tuttavat, osa kodust, segunedes hommikukohvi valmistamisega ja kuskil eemal kõlava raadioheliga.

Seevastu on talvised hommikud hoopis teistsugused. Lumi summutab kõik ja kodu täitub vaikusega. See on selline vaikus, mida saab peaaegu käega katsuda. Siis kuulen kõige paremini enda häält – mitte sõnu, vaid seda, kuidas hingamine seguneb kergelt praksuva ahjutulega. Ka see võib olla kodu.

Lõunased helid on aastaajast olenemata kummaliselt puudulikud. Kodud jäävad sel ajal hinge tõmbama, justkui oodates õhtut. Kas see on kollektiivne rütm, et kõik muutub korraks vaikseks.

Õhtu toob tagasi need kindlad helid, mida tunnen une pealt. Aiavärava avanemine, ukسلävele astuvad sammud. Üks... kaks... kolm... ukسلingi vajutus. Kodus tunnen tegevuste rütmi järgi tulija ära juba enne, kui uks avaneb. Isegi „tere!“ kõlab alati pisut erinevalt, aga siiski tuttavalt, nii nagu peab. Ma tean, mitu sammu kostub esikust kööki ja mitu on vaja trepist üles minekuks. Tunnen ka trepi kriuksud ära ja selle, millised astmed venivalt kõlavad. Kodu tähendab õrnalt kriuksuvat puidust põrandat, et iga sammuga hingaks kodu samas rütmis.

2.3.1 Kuulmismeel

Kodused helid ei ole staatilised – need muutuvad sõltuvalt kellaajast, ilmastikust ja sellest, kas olla üksi või koos teistega. Just nende helide varieerumine ja tuttavate mustrite kordumine on olulised kodutunde kujunemisel.

Päeva alguses on helid tihti rutiinsed ja korduvad. Hommikud algavad äratuskella helinaga, millele järgneb teki sahin, sammud põrandal ja helid köögist – veekeetja mulin, kohviubade jahvatamine või hommikusöögi valmistamise heli. Need rutiinsed kõlad loovad kodusele elule kindla struktuuri ja korduvuse, mis ühtlasi aitavad päevale alguse panna. Samal ajal võib hommikune helikeskkond erineda olenevalt sellest, kas ollakse üksi või on kodus ka teisi. Kui keegi teine on ärkvel, lisanduvad kodusesse olemisse näiteks tervitussõnad ja mitme inimese liikumisest tekkiv sagin, mis muudab keskkonna ka elavamaks.

Mida edasi päev kulgeb, seda enam muutub helikeskkond. Kui kodust lahkutakse, jääb maha vaikus, mis erineb teadlikult valitud vaikuse hetkest. See ei ole rahulik ja otsitud, vaid pigem märk tegevuse ajutisest katkemisest. Kui aga päeval ajal kodus viibitakse, täidavad ruumi kas töö, toimetuste või puhkehetkedega seotud helid. Siin tekib huvitav kontrast: suvel, kui aknad on avatud, segunevad kodused helid väliste helidega. Talvel on seevastu helikeskkond suletum ja vaoshoitum, kuna paksud seinad ja lumekiht summutavad müra, tekitades hoopis teistsuguse tajuelamuse. Mõlemad sümboliseerivad omamoodi minu jaoks koduga seotud helisid.

Vaikuse roll kodus on märkimisväärne. Samas võib täielik vaikus mõnikord olla ootamatu ja isegi häiriv, eriti kui ollakse harjunud kindlate helidega, mis igapäevaselt kodu täidavad. Tihti tekib soov vaikust täita erinevate taustahelidega, näiteks muusikaga.

Kuulmine on seega pidevas dialoogis kodu kui keskkonnaga – helide muutumine päeva ja aastaaja jooksul peegeldab koduse elu rütme. See, kuidas heli ruumi täidab, mõjutab otseselt kodutunnet, eristades seda kõikidest teistest kohtadest.

2.4 Kodu puudutustes

Mõnikord arvan, et kodu pole mitte koht, vaid puudutus. See, kuidas midagi tundub käe all. Kodu on kaminaseina soe karedus ja villa pehmus, mis mähib mu sõrmedesse turvatunde.

Kaminale möödaminnes käega toetumine on muutunud harjumuseks, millele ma ei mõtle enne, kui see juhtub. Nagu oleksin osa mingist igavesest rituaalist, mille keegi on juba ammu paika pannud. Kui kaminasein on soe, sulguvad mu silmad korra iseenesest, justkui keha tahaks selle hetke endasse joonistada, et seda hiljem, kodust eemal, taskust välja võtta ja uuesti tunda. On hetki, kus soojus on nii intensiivne, et panen vastu mitte ainult ühe, vaid mõlemad käed, ja kui keegi mind ei vaata, ka oma põse.

Siis on need villased kindad. Kootud vanaema käte vahel ja süündinud kudumise kannatlikkusest. Need on tema kootud armastus, peidus igas silmuses, igas lõnga keerutuses. Kui panen need kätte, tunnen soojust mitte ainult sõrmede ümber, vaid ka hinges. Need on need kindad, mille olemasolus veendumisest on saanud alateadlik harjumus, sest kaotada need oleks nagu kaotada midagi suuremat, kui lihtsalt paar villaseid kindaid.

Puudutus on kodu mälu. See on tuttava ukselingi jahtunud metall varahommikul, kui kõik veel magavad. See on vana puitpõranda kerge nagin paljajalu käies, see on ahjusoojade linade vahel libisemine külmal õhtul. Need väikesed hetked koduses tuttavlikkuses, mille tähtsust ma ei märka enne, kui olen neist eemal.

Ja võib-olla just seepärast, kui ma puudutan kaminaseina või surun oma sõrmed tugevamini kinnaste sisse, tunnen end mitte lihtsalt hetkes, vaid minevikus ja olevikus korraga. Kodu pole mitte ainult seal, kus ma elan, vaid seal, kus mu käed on puudutanud ja mäletanud.

2.4.1 Kompimismeel

Kompimismeel ehk puudutustaju on üks intiimsemaid ja vahetumaid viise, kuidas kodu kogeda. See on taju, mis eeldab otsest kokkupuudet ja nõuab kohalolekut. Kodused pinnad ja materjalid on osa igapäevasest tajukogemusest, kuid tihti märkame neid alles siis, kui midagi muutub või puudub.

Kodutunde seisukohalt on puudutus seotud ennekõike tuttavate tekstuuride ja füüsilise mugavusega. On materjale, mis kannavad endas soojuse ja turvalisuse tunnet – näiteks villased tekid, pehmed vaibad, puitpõranda kerged konarused. Need on elemendid, mis lisaks oma praktilisusele loovad minu jaoks ka sügavama seose ruumiga. Vastupidi, kui kodus puuduvad taolised elemendid või kui keskkond tundub jahe ja võõras, võib läbi puudutustaju tekkida tunne, et see koht ei ole päriselt “oma”.

Puudutustaju on ajas muutuv ja mõjutatud nii hooajast kui ka koduse elu dünaamikast. Talvel seostub kodu eelkõige pehmete, soojade pindade ja kihtidega. Suvel seevastu toob puudutuskogemus esile jahedad linad, paljajalu põrandal kõndimise või päikesest soojenenud aknalaua serva, millele toetuda. Need igapäevased kontaktid keskkonnaga loovad alateadlikult mälestusi ja seoseid, mis määravad, kuidas kodu ja füüsilist kogemust seostada.

Lisaks esemetele ja pindadele on puudutus ka liikumine. Näiteks harjumuslikud liigutused, mida keha teeb alateadlikult, nagu käe toetamine tuttavale lauanurgale, hommikune teki kohendamine. Puudutus kinnitab kohalolu, ühendab inimese ruumiga ja loob järjepidevustunnet. Just seetõttu on kodutunne tugevalt seotud mitte ainult nähtava, vaid ka käegakatsutava maailmaga.

2.5 Maitsed, mis ei unune

On maitseid, mille vastu aeg ei saa. Need ei ole lihtsalt maitsvad asjad, vaid mõjuvad lausa kui märgid. Koodid. Kodu koodid.

Suhkrusai – see kõige lihtsam kombinatsioon, ent ometi viib mind hetkega ajas tagasi. Mitte mingisse konkreetse päeva, vaid tundes. Pärastlõunatesse, mil päike langes täpselt sellele lauale, mille ääres maal olles sõin, hammustades saia, kuni sõrmed olid suhkrust kleepuvad ja see hamba all krõmpsus. Selle maitse oli midagi nii tuttavat, et see võiks olla kodu.

Maitsemeel on kaval, salvestades mälestusi justkui salamisi. Kodune pannkook – see ainus õige, mille retsepti ei leia ühestki kokaraamatust, sest see ei seisne grammides ega minutites, vaid kõiges muus. Õiges pannis, lõhnas, mis levib üle kodu, akna taga paistvas valguses ja ehk ka selles, et keegi teine kallid seda sulle teeb.

Magus on kodune, sest see on justkui lubatud lohutus. Võib-olla seepärast, et magusat saab alati – peita kappi, oodata õiget hetke, jagada või just mitte jagada. See on osa rutiinist. Väike maiustus pärast kooli, kook laupäeval, kommid vanaema juures. Magus hoiab mälestusi ja on osa kodust. Amps magusat teeb tuju alati paremaks.

Maitsed loovad sildu. Nad ühendavad hetki ja paiku, inimesi ja harjumusi. Ja kui kodu on tunne, siis on maitse selle tunde keel. Mitte alati valjusti kõnelev, aga alati kohal. Mõnikord igatsusena, mõnikord lihtsa äratundmisena esimesel suutäiel.

2.5.1 Maitsmismeel

Kodutunde mõttes ei ole maitse ainult bioloogiline reaktsioon, vaid kandja. Kindlad maitsed – hommikukohv, värskelt küpsetatud leib, vanaema supi maitse või nädalalõpu pannkoogid – moodustavad rütmi ja järjepidevuse, mis kinnistub kodutundes. Need tähistavad aega, ruumi ja inimesi, kellega koos neid on jagatud. Maitsmise kaudu tajutav kodu on seotud rutiinide ja harjumustega, mis loovad turvatunde. See võib olla lihtne argine eine, kuid kui see on korduv ja tuttav, hakkab see kandma kodu tähendust.

Toit kannab endas sageli ka kultuurilisi ja põlvkondlikke kihistusi, näiteks retseptid, tooraine valikud ja valmistusviisid, mis võivad ühendada mitmeid eluetappe. Kodune toit on maitseelamus ning samal ajal tähistab ka kuuluvust ja järjepidevust. Samuti võib kodutunne väljenduda puudutuses, millega toitu valmistatakse – kiirustamata segamises, aeglases küpsemises, tuttavas köögis liikumises.

Maitsemeelt ei saa võtta lihtsalt keha vajadusena, vaid see on hoopis meeleline kinnitus, et ollakse kohal, tuttavas keskkonnas. Nagu lõhnad või helid, võivad ka maitSED olla teekond kodu juurde, isegi siis, kui füüsiline paik on vahetunud.

3. Protsess

Kodutunde mõistmiseks ja selle seostamiseks erinevate meeltega lähenesin igale tajule eraldi, analüüsisid neid süvitsi eraldi ajaperioodide jooksul. Selle protsessi käigus püüdsin võimalikult teadlikult märgata, millised olukorrad ja stiimulid loovad minus koduse tunde ning kuidas erinevad meeled seda tajukogemust mõjutavad. Kuna kodutunne on tihedalt seotud isiklike kogemuste ja mälestustega, siis lähtusin ka oma varasematest elukohtadest ja sealsetest aistingutest, toetudes enda tehtud fotodele, mälestustele ja seostele.

Protsessi süstematiseerimiseks pidasin päevikut, kuhu märkisin jooksvalt üles mõtteid, tähelepanekuid ja ka muutuseid tajudes. Kasutasin erinevaid meetodeid, nagu mõttekaardid ja tabelid (vt tabelid 1-5), et struktureerida märgatavaid olukordi või elemente ja leida nende seas mustreid, mis aitaksid igat meelt paremini tõlgendada hakata. Tabelid on kodutunde päevikust üle kantud kokkuvõtlikul kujul. Igas tabelis on valitud mõjutajaid välja toodud 4 tk, et lõplik vaatlus oleks võrdsem.

Minu jaoks oli oluline, et piltvaipades kasutatavad kujundid ja vormid ei oleks liiga otsesed, vaid pigem abstraktsed, et jääks ruumi fantaasia kasutamisele ning erinevatele tõlgendamisviisidele. See otsus on seotud nii sellega, et kodutunne on ajas muutuv kogemus ning tihti on sarnased seosed erinevalt tõlgendatavad. Ma soovisin keskenduda teemakäsitlusele rohkem läbi enda emotsioonide, andes suuna – mitte valmis kujutava objekti – mõne rohkem või vähem konkreetsema seoseni, pakkudes ka vaatajale võimalust teosed enda jaoks lahti mõtestada.

Kasutasin viit sarnast, kuid eri suuruses raami (Lisa 1). Raamid töötlesin ning värvisin üle kasutades toone, mis leiduvad ka minu kodus või on tuletatud nendest toonidest. Samuti püüdsin nii lõime- kui ka koematerjali tonaalsuses ja tekstuuris teha valikuid lähtuvalt kodust ja seal leiduvatest detailidest (vt Fotod 4-5).

Fotod 4-5. Värv- ja tekstuurinspiratsioonid Valdeku kodust (Kadri Eensalu)

3.1 Haistmistaju edasi andmine piltvaiba kaudu

Haistmistaju tõlkimisel visuaalsesse keelde soovisin minna tavapärasest sammukese edasi ning panna vaataja mitte ainult nägema, vaid ka reaalselt tajuma lõhna. Minu eesmärk oli, et piltvaip ei kujutaks üksnes mingit lõhnaga seotud mälestust või meeleolu, vaid et see ka ise lõhnaks.

Lõhnatajuga tegeledes hakkasin märkama, kui vähe ma igapäevaselt sellele meeletajule teadlikult tähelepanu pööran. Otsustasin võtta ette ühe päeva ja kaardistada kõik lõhnad, mida tajusin nii hetkes kui ka mälestustena. Panin need tähelepanekud kirja tabelisse (Tabel 1), mis aitas mõista, kui mitmekihiline ja pidevalt muutuv on mind ümbritsev lõhnamaailm. Samal ajal märkasin ka, kui tugevalt mõjutavad lõhnade tajumist tegurid nagu kellaaeg, ilm, aastaaeg või keskkond, kus parasjagu viibin. Lõhnatundlikkus sõltub ka sellest, kas nina on kinni või mitte – mis omakorda muudab kogu ruumitaju ja emotsionaalset kogemust. Lisaks märkasin, kuidas lõhnadel on sageli intuitiivne kvaliteet – nende järgi mõistame kiiresti, kas midagi on õige või vale, hea või halb. See kõik süvendas mu arusaama, kui oluline on lõhnataju kodutunde loomisel ning miks see väärib esiletõstmist ka visuaalses loomingus.

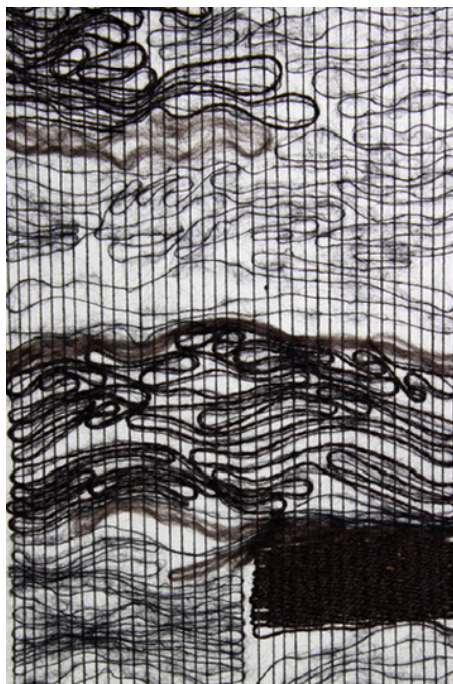
Haistmistajude kaardistamine

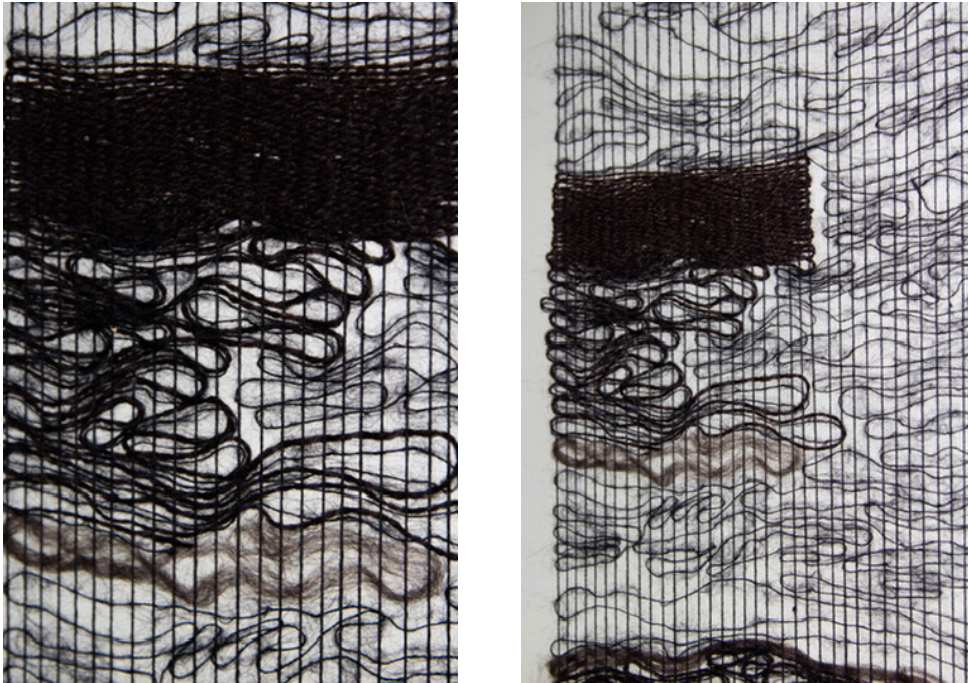
Tabel 1

Mõjutaja	Seos koduga	Võimalik väljund piltvaibas
Kohv	Tuttavlikkus, turvalisus	Tonaalsus, auramine
Värske piparmünt	Päritolu, rahu	Oksad
Niidetud muru	Rutiin	Väljaulatuvad elemendid
Sirelid	Turvalisus	Kujundid

Esialgu katsetasin lõhna lisamist valmisaroomide abil – tilgutasin proovitööle eeterlikke õlisid, et esile tuleks piparmündi lõhn. Siiski jäi see lahendus tunduma liiga valmiskujul toodetud lähenemisena, sest lõhn ei olnud seotud teose materjaliga ega tööga endaga, vaid jäi kunstlikuks lisandiks.

Lõhnataju tähelepanekuid üles märkides osutus kõige selgemaks ja igapäevasemaks korduvaks lõhnaks, mis mind tugevalt kodutundega seob, hommikune kohv. See on olnud kõikides minu kodudes üks kindel element, mis tekitab äratuntavat soojust ja rahu läbi oma rutiinsuse ja rituaali. Kohvilõhn justkui seob kokku erinevad ajad, kohad ja tunded. Otsustasin otsida orgaanilisemaid võimalusi ning katsetasin lõnga immutamist kohviga. Kohvi lõhn ja selle visuaalsed omadused (sügavpruun värv, naturaalsed varjundid, kohvi aur) sobitusid hästi soovitud tunde ja esteetikaga. Kohviga immutatud lõng hoidis aroomi märkimisväärselt kaua ning lisaväärtuseks olid ka valitud materjali omadused.

Fotod 6-9. Detailfotod haistmismeele teosest. Kasutatud materjali, mis annaks edasi kohvi tunnetust ja esteetikat: mustad ja tumepruunid toonid ja aurav olemus (Merit Pallas)

3.2 Nägemismeele tõlgendamine piltvaibaks

Nägemismeel on minu jaoks kõige ilmsem ja vahetum viis, kuidas kodu tajuda. Kõik, mis on silmaga haaratav, mõjutab seda kogemust: valgus, värvid, mustrid, varjud, liikumine ja seisak.

Selle meelega tegelemisel tekkis mul kohe teadmine, et soovin keskenduda just äratundmisele. Alustasin protsessi jälgimise ja märkmete tegemisega – panin kirja kõik visuaalsed detailid, mis kodutunde esile kutsusid, alustades valgusest ja varjudest ning lõpetades konkreetsete esemete või mustritega. Kasutasin selleks sama tabeli ülesehitust, mis haistmismeele puhulgi (Tabel 2), et mõista, mis on need korduvad visuaalsed elemendid, mis mind rahustavad või rõõmustavad ja läbi selle kodutundega seostuvad.

Nägemismeele kaardistamine

Tabel 2

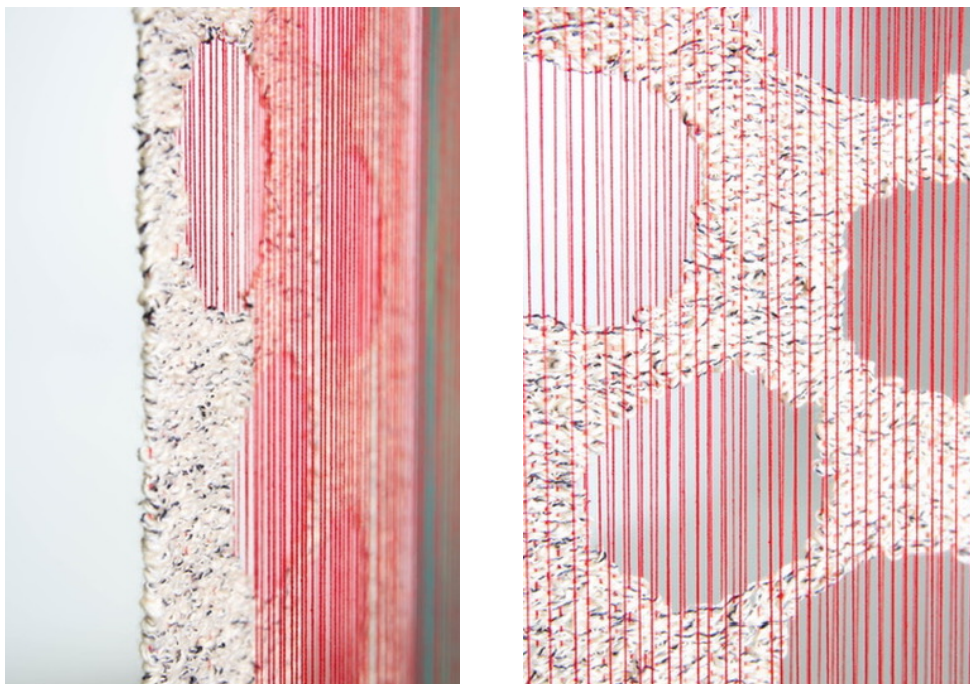
Mõjutaja	Seos koduga	Võimalik väljund piltvaibas
Päikesevalgus	Hubasus	Läbikumav materjal

Varjud	Tuttavlikkus	Kujudid
Küünlaleek, küünlavalgus	Soojus	Materjal
Tähistaevas	Turvalisus	Kujudid

Otsustasin nägemismeele rolli kodutundes loomisel tõlkida piltvaiba keelde läbi tuttava varjudemängu. Selleks lähtusin kodus olevast ümmarguste aukudega kardinast, mille kaudu paistev päike maalib põrandale ja seinale tuttava mustrimängu. Olen seda korduvalt ja korduvalt pildistanud (Lisa 2), sest see tekitab minus alati äratundmisrõõmu ja tunde, et ma olen kodus. Sama mõju on olnud värvilise klaasi kaudu murdunud valgusel, mille tulemuseks on soe ja mänguline valgusemäng. See andis mulle idee kasutada nägemismeelt kujutavas piltvaibas värvilist lõime, et luua sellele visuaalne vaste. Minu eesmärk oli jäädvustada neid valguse ja varju mustreid, mis tekivad kodus erinevatel hetkedel. Need varjud on ajutised, alati veidi muutuvad, kuid siiski äratuntavad. Need varjud ilmuvad iga päev natuke erinevalt, aga on alati seal.

Valminud piltvaibas tulevad esile kujundite ja lõime omavaheline kontrast, et imiteerida valguse ja varju koostoimet. Materjalivalik on pehme, et peegeldada hubasust, mida annab looduslik valgus ruumis. Samuti annab valitud materjal teatavat tekstuursust, et jäljendada varjude hajuvust või teravust ning samuti ka koduse seina konarlust, millele tuttavad varjud langevad.

Fotod 10-13. Detailfotod nägemismeele teosest. Kujutatud inspiratsiooniallikaks olnud kardinamustrist langevate varjude elemente (Merit Pallas)

3.3 Kuulmistaju väljendumine piltvaibas

Analüüsides igapäevaseid helisid, mida kodus tajun, püüdsin mõista, millised neist loovad kõige tugevama kuulmismälestuse ja kuidas neid helisid omakorda visuaalsesse keelde tõlkida. Minu eesmärk on leida viise, kuidas helilised kogemused saaksid tekstiilis materialiseeruda – kas läbi mustrite, struktuuride või materjalide valiku.

Esimese sammuna dokumenteerisin erinevate hetkede helid, kasutades juba eelnevalt koostatud tabelit (Tabel 3), et mõista nende rütmi ja dünaamikat. Hommikune linnulaul ja vaikne sussisahin erinevad oluliselt näiteks vihmasaju või kohviveski teravatest helidest. Iga heli kannab endas teatud meeleolu, mis mõjutab kodutunnet: kas rahustav, ergutav, äratav või lohutav. Seejuures märkasin, et just korduvad helid – hommikused köögitoimetused, tuttavad sammud trepil, ahjutule praksumine – loovad rütmi, mis annab kodule iseloomuliku atmosfääri.

Mõjutaja	Seos koduga	Võimalik väljund piltvaibas
Linnulaul	Rutiin	Tonaalsus
Tule praksumine kaminas	Rahu, puhkus	Rütm/selle puudumine
Põrandakriuks	Tuttavlikkus	Rütm, põrandalauad
Vihm aknal	Hubasus	Mustrilisus

Lõplik piltvaip lähtubki kodusest rütmist ja korduvusest. Minu teose keskseks kujundiks sai olulise elemendina mõjuv puitpõranda kriuks – heli, mis on minu jaoks olnud ajas märk kodusest liikumisest, kohalolust ja ruumi elus olemisest. See kriuks ei ole kunagi täpselt sama: vahel madalam ja summutatum, vahel teravam ja selgem, kuid alati tuleb ta just nende kindlate põrandalaudade vahelt. Minu jaoks on see hääl, mida ma ära tunnen. Kui kodus on puitpõrand, loob see automaatselt tugevama seose kodutundega.

Tõlgendasin seda heli visuaalselt, jäljendades puitpõranda mustrit ning selle omamoodi rütmilisust. Samas säilitasin kujunduses piisava abstraktsuse, et tuua esile kriuksude varieeruvus, juhuslikkus ja kohati korduv iseloom.

Fotod 14-16. Detailfotod kuulmismeele teosest. Tõlgendus põrandakriuksude varieeruvusest ja juhuslikkuse iseloomust (Merit Pallas)

3.4 Puudutustaju kujutamine materjali kaudu

Kodus puudutan pidevalt tuttavaid pindu, materjale ja tekstuure – need on osa igapäevasest kehakogemusest ning loovad alateadlikult turvatunde ja äratundmise. Lõputöö protsessi

käigus jälgisin, millised pinnad on minu kodus, mis materjale kodus leidub, kus on pinnad soojad ja kus külmad, kas midagi puudutades tekib minus kodune tunne. Jälgisin, kas kõiki neid eelnevaid märkamisi suudan meenutada ka paikadest minevikus, mida olen pidanud koduks või kas neid samu nimetajaid teistes keskkondades puudutades tekib automaatselt kodutunne.

Esmalt kaardistasin peast kompimistajuga seostuvad aspektid, mis minu jaoks kodutundega kõige tugevamalt seostuvad ja mis loovad minu jaoks turvalise ja hubase tunde: pehmete villaste kinnaste ja pleedide paitus, padja sisse vajuv lina, kamina või ahju kiirgav soojus. Samuti on minu jaoks olulised materjalid ja see, kuidas nad naha vastas tunduvad. Olen tähele pannud, kuidas alates tekstiiliõpingute alustamisest saati on tekkinud minus tugev harjumus katsuda kõiki erinevaid ja huvitavaid materjale, kangaid ning tekstuure. Protsessi juures märkisin üles näited, kuidas teki raskus tundub ümber keha või kuidas sall mähkub ümber kaela, kuidas tundub villane lõng sõrmede vahel või kuidas tõmban käega üle sametise diivanipadja.

Seejärel märkisin üles terve päeva jooksul puudutustega seotud hetked ja märkamised, mis seostuksid kodutunde kontseptsiooniga. Väga kiiresti jõudsin arusaamani, kui vähe ma tegelikult igapäevastes rutiinsetes olukordades teadlikult puudutusele tähelepanu pööran.

Kõikide eelnevate tähelepanekute koondamiseks koostasın kodutunde päevikusse puudutustaju kohta käiva tabeli (Tabel 4).

Kompimistajude kaardistamine

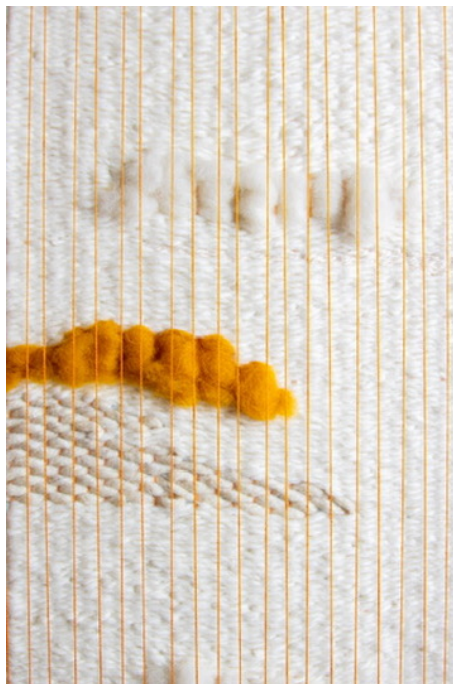
Tabel 4

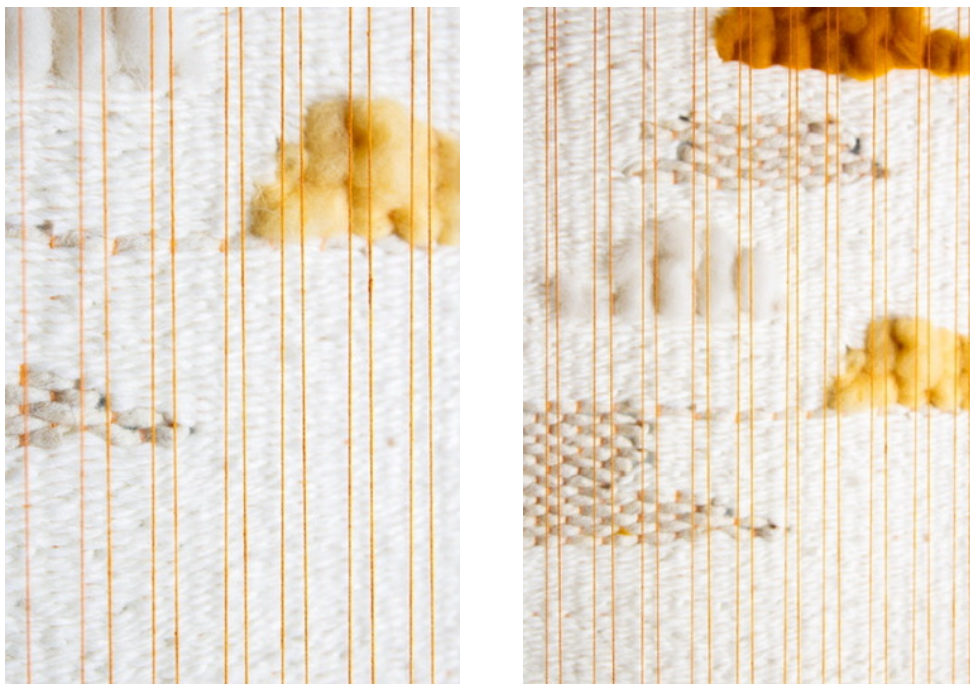
Mõjutaja	Seos koduga	Võimalik väljund piltvaibas
Pehme villane tekk	Turvatunne	Pehme materjal
Soe ahi ja kaminasein	Soojus, hubasus	Materjal, kujundid
Siledad kivid	Lähedus	Materjal
Kootud kindad	Soojus, tuttavlikkus	Muster

Korduva elemendina tuli esile soojus ja pehmus ning jõudsin järelduseni, et kasutan pehmeid ja kohevaid naturaalseid kiududega materjale. Soojuse olulisust silmas pidades

osutus valituks põhimaterjaliks lambavillane lõng. Lambavill on soe materjal: mõõtmised näitavad, et lambavilla temperatuur on 1-2 kraadi kõrgem ümbritsevast keskkonnast. See on otseselt seotud villa madala soojusjuhtivuse, selle õhurikka struktuuri ning villakiudude vahel ja sees toimuvate eksotermiliste protsessidega, mille tulemusel eraldub soojus (Villavahetus, 2022). Samuti täidab vill minu idee pehme materjali kasutamisest. Villa pehmus on seotud villakiu läbimõõdu ja kiu elastsusega. Mida peenem on kiud, seda lihtsamalt see nahaga kokku puutudes eemale paindub ja nii tajume materjali pehmena (Villavahetus, 2022).

Kasutan teadlikult pehmeid, naturaalseid kiududega lõngu ning lasen tekstuuridel mängida – kõrgemad, kohevamad pinnad kutsuvad puudutama, samas kui sujuvamad üleminekud loovad voolavuse ja rahuliku tunde. Püüan luua kihilisust, mis tekitab visuaalselt mulje soojusest ja pehmusest, just nagu vajuks käsi sooja villa sisse.

Fotod 17-20. Detailfotod kompimismeele teosest. Kasutatud materjale ja kudumisviisi, mis annaks edasi soojust ja pehmust (Merit Pallas)

3.5 Maitsmistaju edasi andmine materjalis

Maitsmismeele visuaalne tõlkimine osutus minu jaoks üheks keerulisemaks osaks kogu piltvaipade loomise protsessis. Kuigi kodutundega kaasnes mul mitmeid tugevaid maitseseoseid – näiteks magusate kookide, soolaste snäkkide või mõne kindla võileiva kaudu –, ei olnud neid mõistlik ega ka loogiline piltvaipa üle kanda. Maitsmine on olemuselt väga kehakeskne ja vahetu kogemus, mida on keerukas otse edasi anda ilma tegeliku söömiseta.

Suunasin oma fookuse ainult magusatele maitsetele, mis lapsepõlvest saati on minu jaoks kandnud alateadlikult tugevat kodutunde emotsiooni. Suhkrusai, värsked vaarikad, kukekomm, maasikad suhkruga, ema küpsetatud Pavlova kook, mis tema arust mitte kunagi õigesti välja ei tule, aga minu jaoks on just nii kõige parem, oma aega oodanud komm kotipõhjas – need on maitset, mis ei ole lihtsalt meeldivad, vaid kannavad endas tuttavlikkust, nostalgiat ja turvatunnet. Ja on magusad. Alustasin protsessi enda lemmikute magusate maitsete ja toitude kaardistamisega, otsides neid mälestustest ja hetkedest.

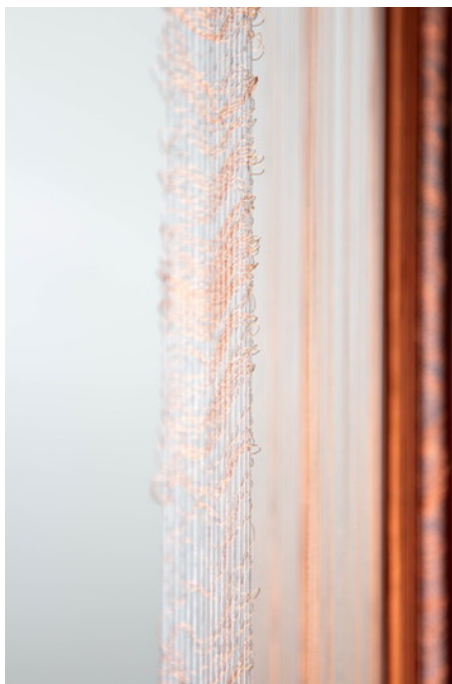
Mõjutaja	Seos koduga	Võimalik väljund piltvaibas
Vaarikad	Turvalisus	Heegeldatud vaarikad
Suhkrusai, suhkur	Nostalgia	Pärlid
Piparmünt, soe tee	Rutiin	Roheline, udune tonaalsus
Kukekomm	Tuttavlikkus	Karamelliseeritud suhkur

Kuna ma ei soovinud ega saanud luua teost, mida peaks reaalselt maitsma, tuli leida viis, kuidas esile tuua maitset läbi visuaalse vormi. Esmalt otsisin viise ja vorme, kuidas edasi anda minu jaoks ühe väga tugeva seosega maitsemeele ja kodutunde vahel, milleks on vaarikad. Valides täpselt õige tooniga lõnga, heegeldasin valmis peotäie pisikesi vaarikaid. Mõeldes viiside peale, kuidas neid piltvaibas esitleda, jõudsin järeldusele, et tegu on siiski liiga konkreetse vormiga ning see ei lähe kokku minu algse eesmärgiga püsida enda väljenduses abstraktsem.

Katsetasin sulatatud ehk karamelliseeritud suhkruga (Lisa 3) ja otsisin viise, kuidas oleks seda võimalik piltvaibaga siduda. Karamelliseeritud suhkru puhul kerkis esile probleem, et lisaks selle äärmiselt keerukale käsitlemisviisile, võib see hakata väga kergelt uuesti sulama ning seeläbi kleepuma, vajuma ja vormi muutma ning ei pruugi algsel viisil enda eesmärki säilitada. Kuna minu lõputöös ei ole ette nähtud teoste kadumine või muutumine, vaid need peavad olema siiski piisavalt vastupidavad, jäi karamelliseeritud suhkru mõte ära.

See andis mulle tõuke mõtestada magusus lahti veelgi üldisemalt ning keskenduda sellele läbi tunde, mis tekib seoses suhkruga. Minu jaoks on see õrnus, teatud piiritletus ja kontroll (tarbimises), erilisus, delikaatsus, pidulikkus. Jätkates otsinguid suhkruga seotud väljundites, mõistsin, et delikaatsust ja õrnust saan edasi anda ka kudumisviisi ja materjaliga. Seega valisin sobivaks lõimematerjaliks läbipaistva tamiili ning koematerjaliks läikiva niidi. Niidi ja läbipaistva tamiili kooskõla annavad edasi õrnust ja

delikaatsust, mida tundsin ka suhkrut sulatades ning käsitledes. Niidi tonaalsus ning läige annavad edasi suhkru ja magususe tunnetust ning teatavat pidulikkust, mis tihti seoses kookide ja magusate kommidega tekib. Kukekommi ei ostetud lapsepõlves kunagi lihtsalt niisama.

Fotod 21-24. Detailfotod maitsmismeele teosest. Loodud kujutised on viide magususe õrnusele ja erilisusele, kasutades läikivat materjali (Merit Pallas)

Teoste loomise protsess oli minu jaoks lõputöö üks kõige tähenduslikumaid ja põnevamaid osi. See oli enne visuaalsete tööde loomist pidev uurimine, reflekteerimine ja valikute tegemine. Kodutunde päeviku pidamine kujunes oluliseks vahendiks, mis aitas mul paremini märgata igapäevaseid meelelisi kogemusi ning suunata nende põhjal oma loomingulisi otsuseid. Samuti kujunes üheks põnevaks avastuseks hetk, mil teoseid liikumise pealt ja kandes pildistades (Lisa 4) tekkis äratundmine, et ka kodutunne on midagi, mida kannan sageli endaga kaasas – justkui reisiv kodutunne.

Lõpptulemusena valminud viis piltvaipa ei ole mõeldud eraldi üksuste, vaid tervikuna toimiva installatsioonina. Usun, et sarnaselt sellele, kuidas kõik viis meelt on meie igapäevastes kogemustes korraka kasutuses – mõned hetkes rohkem esil, teised samal ajal tagaplaanil –, toimivad ka need tööd kõige paremini siis, kui neid kogeda koos. Seetõttu oli mulle oluline, et ka väljapanek toetaks seda ideed, et teosed ei eksisteeriks lahus, vaid moodustaksid mitmekihilise ühise koosluse.

Väljapaneku kujunduse juures mängisin erinevate paigutustega. Katsetasin ideed luua ühtne piiritletud keskkond. Mõtlesin läbi, kuidas mõjub tööde asetamine jalgadele, seinale või erinevalt viisi riputates. Selleks lõin ka vähendatud mõõtkavas maketid (Lisa 5), mis aitasid mul erinevaid lahendusi visualiseerida. Lõpuks otsustasin teosed riputada üksteise taha, justkui järjekorras, luues võimaluse nende vahel liikuda ja kogeda neid ka ükshaaval ja lähemalt (Lisa 6).

Teoste vahel liikumine võimaldab vaatajal tajuda, kuidas erinevad meeled üksteist täiendavad ning kuidas üks kogemus voolab sujuvalt teise sisse. Ka igapäevaelus ei ole kodutunne ühe meele tulemus, vaid nende ühine kooskõla.

4. Analüüs

Lõputöö protsessi käigus osutus kogu uurimuslik osa olulisemaks, kui esialgu eeldasin. Kuigi lõpptulemusena valmis viis teost, oli kõige tähenduslikum see, mis nende loomiseni viis: igapäevaste kogemuste teadlik jälgimine, kodutunde päeviku pidamine, meeleliste mälestuste kaardistamine ja valikute tegemine.

Alguses püstitasin endale uurimisküsimuse: kas kodutunnet saab mõtestada ja edasi anda läbi eraldiseisvate meelte? Või on see alati terviklik, ühiselt toimivate aistingute tulemus? Süvenedes ja tõlkides iga meele kogemust visuaalsesse keelde, jõudsin arusaamiseni, et ehkki iga meel kannab oma rolli, ei eksisteeri nad kunagi täiesti eraldiseisvatena. Näiteks haistmine ja maitsmine on bioloogiliseltki seotud, kuid samuti käivad kuulmine ja nägemine sageli käsikäes. Kõige selgemalt ilmnes see minu jaoks just helilises tõlgenduses – kriuksuv põrand oma korduvuses sai tähenduslikuks alles koos ruumilise kujutluse ja rütmilise muustriga. Sarnane läbipõimimine tuli esile ka teiste meelte puhul.

Kodutunde mõtestamisel kerkisid pidevalt esile korduvad märksõnad: turvatunne, harjumuspärasus, äratundmine, rutiin, nostalgia ja hubasus. Nendest kujunesid justkui töö vaiksed juhtmotiivid, mis põimuvad igas meeles erinevalt, kuid mis toetasid üksteist. Tajusin ka, et väga suur roll on ajalisel kontekstil – aastaajal, kellaajal, päeval. Minu töö tugineb sõltuvalt lõputöö kirjutamise perioodile peamiselt hilistalvisele ja varakevadisele kogemusele, mis tähendab, et teised aastaajad on esindatud vaid meenutuste ja kujutluste kaudu. Seegi avab uusi küsimusi: kuidas muutuks teosed, kui töötaksin samade teemadega sügisel või suvel?

Sain aru, et kodutunne ei ole miski, mida saab täielikult lahata ega kindlalt piiritleda. Tegemist on väga kompleksse ja mitmetasandilise kogemusega, mis ei sõltu ainult meeltest, vaid ka mälestustest, suhestumisest, harjumustest, inimestest meie ümber ja identiteedist. Ent just selle tõttu oli kogu protsessi läbimine äärmiselt huvitav, sest see aitas mul mõista, kui palju peitub minu argipäevas, kui oskan seda teadvustada.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli läbi isiklike kogemuste ja seoste abil uurida kodutunnet läbi viie põhimeele – haistmise, nägemise, kuulmise, kompimise ja maitsmise – ning tõlgendada need tekstiilikunsti. Töö käigus valmis viiest piltvaibast koosnev seeria, milles igaüks väljendab üht konkreetset meelt.

Üheks oluliseks avastuseks kujunes taipamine, et kodutunne on mitmekihiline ja pidevalt muutuv nähtus. Kuigi keskendusin protsessi jooksul lõpuni välja meeltele pigem eraldiseisvalt, mõistsin, et neid ei saa teineteisest täielikult eraldada – meeled töötavad koos, põimuvad ja toetavad üksteist. Kodutunne ei teki ühe aistingu kaudu, vaid sünnib mitme meele koostoimes. Vahel on mõni meel tugevamalt esindatud, kuid mitte ainsana esindatud. Sageli ei pruugi inimene isegi teadvustada, milline meel millises hetkes domineerib, ent just see varjatud mitmekesisus annab kodutundele sügavuse. Meelte üheskoos toimimise mõte väljendub lõputöö väljapanekus.

Kodutunde päeviku pidamine, helide ja lõhnade kaardistamine, analüüsimine ja eelistuste teadvustamine andsid lisaks loomingulisele sisendile ka võimaluse märgata argiste detailide sügavamat tähendust. Töö käigus tuli teha pidevaid valikuid. Meeled olid küll kindel lähtepunkt, kuid igaühe taha tekkis lõputu hulk erinevaid tõlgendusi, seosed ja edasiaretusi. Kõiki neid ei olnud võimalik ega ka mõistlik ühte töösse mahutada, mistõttu tuli keskenduda töö raames kõige tähenduslikumale. See tõi kaasa vajaduse pidevalt endalt küsida, mis on minu jaoks oluline ja kuidas säilitada töö fookus ilma liigselt hajumata. Sellest õppisin, et ka piiritletus ja valikute tegemine on loovprotsessi oluline osa.

Töö praktiline osa tõi välja ka võimalikke edasisi uurimissuundi. Üheks võimalikuks edasiarenduseks on uurida, kuivõrd mõjutavad aastaajad kodutundega seotud sensoorseid seoseid ja kas samade meelte põhjal loodud teosed näeksid välja teisiti siis, kui need valmiks südasuvel, sügisel või hoopis keset talve? Lisaks väärrib tähelepanu küsimus sellest, kuidas meeltekogemust mõjutavad kultuurilised ja geograafilised erinevused – kuivõrd universaalne võib olla üks kodune heli, maitse või lõhn. Kui looksin sarnase põhimõttega teosed viibides kodust eemal ja teises riigis, milline oleks sel juhul

lõpptulemus? Tulevikus võib seda uurimisliini laiendada ka ainult isiklikust vaatenurgast laiemaks ja kaasata teiste inimeste kogemusi, et avada laiemalt mõistmist selle kohta, mis loob kodutunnet eri eluetappidel, erinevates kultuurides ja erinevates keskkondades. Samuti ilmnes lõputöö teoseid läbi liikumise ja kandmise jäädvustades põnev taipamine, kuidas kannan kodutunnet endaga kaasas ning kuidas tükike kodu reisib minuga alati koos – järgmine võimalik edasiuurimise suund, kuidas on võimalik kodutunnet eneses kaasa võtta.

Minu jaoks kujunes sellest tööprotsessist põnev enesevaatluslik rännak, mille käigus õppisin mitte ainult meeli tundma uue nurga alt, vaid märkama ja väärtustama neid vaikseid hetki ja aistinguid, millest kodutunne päriselt koosneb.

SUMMARY

A Sensory Perception of the Feeling of Home through Tapestries

This thesis explores the concept of a sense of home through the lens of sensory perception, asking how personal and bodily experiences—specifically those involving the five classical senses—can be translated into visual language through textile art. The project culminated in a series of five woven textile artworks, each representing one sense: smell, sight, hearing, touch, and taste. Together, these works form a cohesive spatial installation that reflects the layered and often unconscious in ways in which I experience home.

Having lived in many different places throughout my life, the feeling of home has become both essential and elusive for me—something I carry with me, yet constantly seek to define. This personal background led me to question what home truly means and how it might be sensed, remembered, and expressed. In this thesis, I chose to explore the concept of home not as a fixed location, but as a layered sensory experience shaped by everyday moments and bodily perception.

The process began with a self-initiated observational practice, including a diary in which I systematically recorded sensory impressions tied to my domestic environment. This daily documentation not only informed the visual and material choices in each piece but also highlighted how sensory cues—such as light, sound, or texture—carry emotional and mnemonic weight.

The olfactory work focused on the subtle and often overlooked power of scent. I mapped out familiar smells from my everyday surroundings, noting how seasons, weather, and routines influence them. The decision to use the smell of morning coffee—a consistent and comforting daily anchor—served as a symbolic and material starting point.

The visual sense led me to notice how home reveals itself in patterns of light, shadows, and familiar visual textures. I chose to depict the sunlight filtering through the round patterns of my bedroom curtain—an image I've captured countless times—as a symbol of

recognition and stability. The use of colorful threads mimicked the glow and tone of stained glass reflections, evoking the warmth and vibrancy of familiar surroundings.

The auditory piece emerged from the creaking of wooden floorboards in my home—a sound so specific and rhythmic that it has become a defining acoustic feature of home for me. I translated this sound’s repetition and slight variation into a visual rhythm, abstracting it in the textile to express the floor’s unique sonic signature.

For touch, I explored the tactility of home—surfaces, materials, warmth and physical comfort. Working directly with woven texture, I emphasized softness, contrast, and the sensation of warmth against skin. The piece expresses a sense of familiarity and warmth while giving hints to the feel of warm fireplace wall and the way my hands recognize it without needing to see every time as I pass the fireplace.

Taste was addressed through the idea of nostalgia—meals and snacks that signify comfort and belonging. I found sweetness being the key point in the sense of taste and it reflected on specific memories connected to my childhood and home routines. Those sensations were translated into delicate forms and that resemble the ideas and thoughts behind a sweet bite of something special

Throughout the work, one key insight became clear: senses rarely function alone. Instead, they intertwine—each one enriching the others and contributing to a experience of home. As such, the final installation positions the pieces in a way that allows them to interact visually and spatially, mirroring how senses interact in everyday perception.

Although this thesis is rooted in personal experience, it opens the door to broader reflections on how sensory memory, routine, and environment shape our inner experience of home. Future investigations could explore these ideas, asking: how might these works look and feel if they were developed in a different season, or a different place entirely?

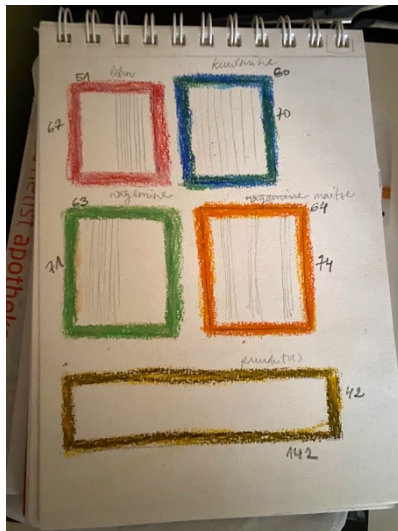
This project became not just an artistic exploration, but a deep sensory inquiry—reminding me that the feeling of home is built not from one grand gesture, but from countless quiet moments that the body remembers, even when the mind forgets.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Adamson, Helen (2013). *Anu Raua lihtsad, kuid mõjuvad märgid*. Sirp Eesti kultuurileht. [WWW] (17.04.2025)
- Annus, Epp (2016). *Kodu-koha-tunne*. Eesti Elu. [WWW] (20.05.2025)
- Eesti Kunstimuuseum (2020). Näitus „Sisse, sisse – uks on lahti! Edith Karlson, Mary Reid Kelley, Eva Mustonen”. KUMU. [WWW] (10.05.2025)
- Eesti Kunstnike Liit (2021). „Unes ja ilmsi“ Aet Ollisaar. Eesti Kunstnike Liit. [WWW] (17.04.2025)
- Eesti Rahva Muuseum (2023). Näitus "Anu Raud. Elumustrid". Valik Anu Raua vaipadest. Näitust tutvustab Anu Raud. ERM. [WWW] (09.05.2025)
- Herz, Rachel (2004). *A naturalistic analysis of autobiographical memories triggered by olfactory visual and auditory stimuli*. National Library of Medicine. [WWW] (17.04.2025)
- Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus (2019). *Kunstnike andmebaas*. Eva Mustonen. KKEK. [WWW] (10.05.2025)
- Lukki, Tiit (2023). *MEELTESEGADUS*. Milline tajumisvõime on kõige olulisem? Ypsilon. [WWW] (17.04.2025)
- Luther, Anna (2022). *ERM-is avati Aet Ollisaare vaipade näitus*. Aktuaalne Kaamera. [WWW] (08.05.2025)
- Nahkur, Oliver. (2023). *Eesti inimeste turvatunne oma kodukandis ning sellega seotud tegurid*. Tartu Ülikool. [WWW] (20.05.2025)
- Pallasmaa, Juhani (2005). *The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses*. Wiley-Academy. [WWW] (17.04.2025)
- Spence, Charles (2020). *Senses of place: architectural design for the multisensory mind*. University of Oxford. [WWW] (23.02.2025)
- Sõnaveeb (2025). „*kodu*”. Eesti Keele Instituut. [WWW] (25.04.2025)
- Sõnaveeb (2024). „*kodutunne*”. Eesti Keele Instituut. [WWW] (17.04.2025)
- Sõnaveeb (2025). „*meel*”. Eesti Keele Instituut. [WWW] (08.05.2025)
- Sütt, Meelis (2020). *Kodus olla või mitte olla? Psühhoanalüüsi ja psühhoanalüütilise psühhoteraapia keskus*. [WWW] (20.05.2025)
- Tampere Eesti klubi (2020). *Anu Raua ja Aet Ollisaare tekstiilinäitus*. Eesti kultuuriseltside ühendus. [WWW] (17.04.2025)
- Viiding, Juhan, Ehala, Olav (1981). *Kodulaul*.
- Villavahetus. *Villa kasulikud omadused*. Muhumaalammas MTÜ. [WWW] (10.05.2025)

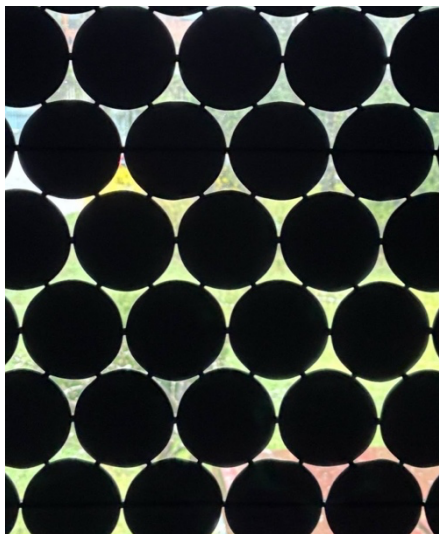
LISAD

Lisa 1. Raamid

Lõputöö praktilise osa jaoks kasutatud raamid (Renate Eensalu)

Lisa 2. Kardinamuster

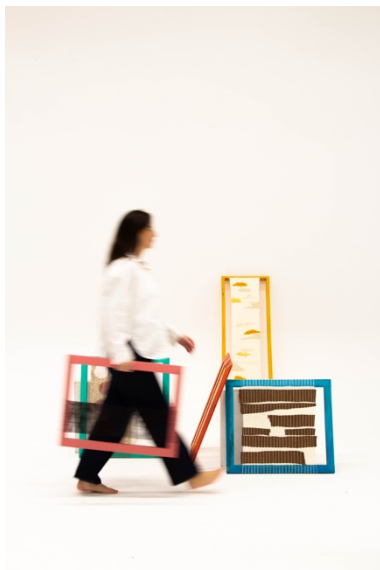
Nägemismeele piltvaiba inspiratsiooniallikaks olev kardinamuster (Renate Eensalu)

Lisa 3. Karamelliseeritud suhkur

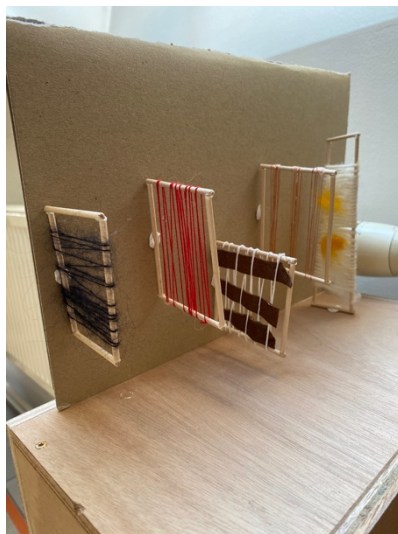
Katsetuste läbiviimine maitsmismeele piltvaiba teose jaoks (Renate Eensalu)

Lisa 4. Kodutunde kaasas kandmine

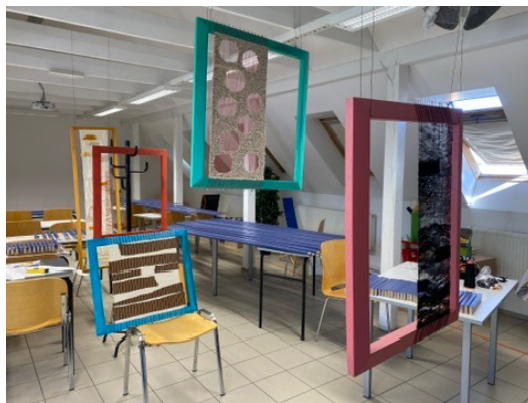
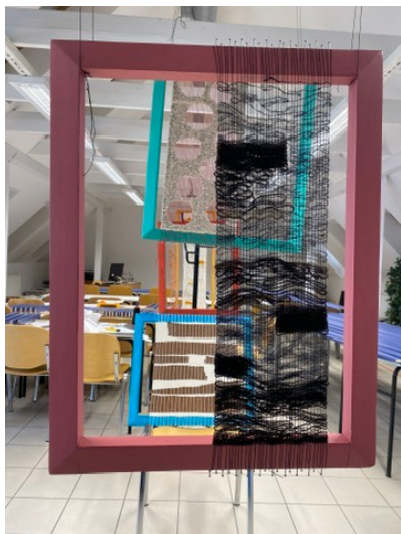
Teoste pildistamisel läbi mängitud kodutunde kaasaskandmise metafoor (Renate Eensalu)

Lisa 5. Maketid

Vähendatud mõõtkavas makettidega teoste eksponeerimise planeerimine (Renate Eensalu)

Lisa 6. Väljapanek

Väljapaneku viiside läbikatsetamine (Renate Eensalu)